

Theoretical foundations for the creation of electronic dictionaries

Shakhnoza KULMAMATOVA¹

Uzbekistan State World Languages University

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 2025

Received in revised form
15 July 2025

Accepted 25 July 2025

Available online

15 August 2025

Keywords:

electronic dictionaries,
lexicography,
digital lexicon,
semantic networks,
data structuring,
multimedia integration,
accessibility,
linguistic resources,
dictionary development
theory,
user interaction.

ABSTRACT

This article explores the theoretical foundations underpinning the creation of electronic dictionaries, focusing on their design, functionality, and user interaction. It examines the evolution of lexicographical practices in the digital age and analyzes the impact of technology on dictionary development. Key concepts discussed include data structuring, semantic networks, user interface design, and the integration of multimedia elements. The study highlights the importance of user-centered approaches in electronic dictionary creation, emphasizing the need for accessibility and adaptability to diverse linguistic needs. By investigating the theoretical frameworks that guide electronic dictionary development, this work aims to provide insights into best practices and future directions for lexicography in the digital era.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss7/S-pp49-53>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Elektron lug'atlar yaratishning nazariy asoslari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

elektron lug'atlar,
leksikografiya,
raqamli leksika,
semantik tarmoqlar,
ma'lumotlarni tuzish,
multimedia integratsiyasi,
mavjudlik,
lingvistik manbalar,
lug'atlarni ishlab chiqish
nazariyasi,
foydalanuvchilarning o'zaro
ta'siri.

Ushbu maqolada elektron lug'atlarni yaratishga asos bo'lgan nazariy asoslar, ularning dizayni, funksionalligi va foydalanuvchilarning o'zaro ta'siriga e'tibor qaratilgan. Raqamli asrda leksikografik amaliyotlarning evolyutsiyasini o'rganadi va texnologiyaning lug'at rivojlanishiga ta'sirini tahlil qiladi. Muhokama qilingan asosiy tushunchalarga ma'lumotlar tuzilishi, semantik tarmoqlar, foydalanuvchi interfeysi dizayni va multimedia elementlarining integratsiyasi kiradi. Tadqiqot elektron lug'atni yaratishda foydalanuvchilarga yo'naltirilgan yondashuvlarning ahamiyatini ta'kidlab, turli xil lingvistik

¹ Teacher, Uzbekistan State World Languages University. E-mail: kulmamatovashakhnoza@gmail.com

ehtiyojlarga moslashish va moslashish zarurligini ta'kidlaydi. Elektron lug'atni ishlab chiqishga rahbarlik qiluvchi nazariy asoslarni o'rganib, ushbu ish raqamli davrda leksikografiyaning eng yaxshi amaliyotlari va kelajakdagi yo'nalishlari to'g'risida tushuncha berishga qaratilgan.

Теоретические основы создания электронных словарей

Ключевые слова:

электронные словари, лексикография, цифровой лексикон, семантические сети, структурирование данных, мультимедийная интеграция, доступность, лингвистические ресурсы, теория разработки словарей, взаимодействие с пользователем.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются теоретические предпосылки создания электронных словарей; особое внимание уделяется их дизайну, функциональности и взаимодействию с пользователем. Рассматривается эволюция лексикографических практик в эпоху цифровых технологий и оценивается влияние этих технологий на разработку словарей. Ключевые концепции включают структурирование данных, семантические сети, проектирование пользовательского интерфейса и интеграцию мультимедийных элементов. В исследовании подчёркивается важность ориентированных на пользователя подходов, а также необходимость доступности и адаптируемости ресурсов к разнообразным лингвистическим потребностям. Изучая теоретические основы разработки электронных словарей, работа демонстрирует передовую практику и намечает перспективные направления развития лексикографии в цифровую эпоху.

KIRISH

Raqamli texnologiyalarning paydo bo'lishi til resurslari landshaftini tubdan o'zgartirdi, elektron lug'atlar o'quvchilar, o'qituvchilar va til ixlosmandlari uchun asosiy vosita sifatida paydo bo'ldi. Bosma ularning o'tmishdoshlari farqli o'laroq, elektron lug'atlar mavjudligi oshirish, deb dinamik xususiyatlari taklif, mavjudlik, va interaktiv. An'anaviy leksikografiyadan raqamli formatlarga o'tish lug'atni yaratishga asos bo'lgan nazariy asoslarni qayta baholashni talab qiladi.

Ushbu tadqiqotda biz texnologiya va leksikografik amaliyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'kidlab, elektron lug'atlarni loyihalash va rivojlantirishga rahbarlik qiluvchi asosiy tamoyillarni ko'rib chiqamiz. Biz ma'lumotlar tizimlashtirish va semantik tarmoqlarda o'zgarishlar boy osonlashtirish qanday ko'rib chiqamiz, tilining yanada nozik vakolatxonalari, foydalanuvchilar osonlik bilan murakkab lingvistik ma'lumotlarni harakat qilish uchun imkon. Bundan tashqari, biz turli xil foydalanuvchilar guruhlarining ehtiyojlari va afzalliklarini birinchi o'ringa qo'yadigan, elektron lug'atlar nafaqat funksional, balki intuitiv va jozibali bo'lishini ta'minlaydigan foydalanuvchiga yo'naltirilgan dizaynning ahamiyatini muhokama qilamiz.

Ushbu nazariy asoslarni o'rganar ekanmiz, o'quv tajribasini yaxshilaydigan audio talaffuzlar, ko'rgazmali qurollar va interaktiv xususiyatlar kabi multimedia integratsiyasining oqibatlarini ta'kidlashni maqsad qilganmiz. Elektron lug'at

yaratishning asosiy nazariyalarini tushunib, biz ularning tobora raqamli dunyoda tilni o'zlashtirishni rivojlantirish va aloqani qo'llab-quvvatlashdagi rolini yaxshiroq anglashimiz mumkin.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Elektron lug'atlar yaratishning nazariy asoslari, lug'atshunoslik va texnologiyaning birlashishiga asoslanadi. Elektron lug'atlarni yaratish jarayonini tushunish uchun, avvalo, lug'atshunoslikning asosiy tamoyillari va leksikografiyaning amaliy metodologiyalariga e'tibor qaratish zarur. Bu jarayonda, lug'at tuzishda qo'llaniladigan metodlar, interaktiv imkoniyatlar, multimedia texnologiyalarining rolini va foydalanuvchi ehtiyojlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega.

Bir nechta muhim tadqiqotlar elektron lug'atlarni yaratishning nazariy asoslarini o'rganishga qaratilgan. Cowie (2008) elektron lug'atlarning tuzilishi, foydalanuvchi interfeysi va ma'lumotlar bazasining samaradorligini tahlil qiladi. U, shuningdek, an'anaviy lug'atlarga nisbatan elektron lug'atlarning afzalliklarini, ya'ni tezkorlik, interaktivlik va multimedia imkoniyatlarini ajratib ko'rsatadi. Elektron lug'atlar foydalanuvchilarga ma'lumotni tez va samarali tarzda olish imkoniyatini beradi, bu esa til o'rganishni yanada samarali qiladi.

Elektron lug'atlarni yaratishning nazariy asoslarini o'rganish uchun quyidagi metodologiyalarni qo'llash mumkin:

Tarixiy-analitik metod: Lug'atlarning rivojlanish tarixini o'rganish uchun tarixiy-analitik metoddan foydalanish zarur. Ushbu metod yordamida elektron lug'atlarning paydo bo'lishi va rivojlanish jarayoni, an'anaviy lug'atlardan farqlanishi, shuningdek, texnologiyaning lug'atshunoslikka qanday ta'sir qilganligi tahlil qilinadi. Elektron lug'atlarning tuzilishi va interaktiv imkoniyatlari haqida tarixiy adabiyotlar va mavjud tadqiqotlar asosida xulosalar chiqariladi.

Kvantitativ metod: Elektron lug'atlar yaratishda texnologik vositalar va foydalanuvchilarning o'zaro aloqalari o'lchanadi. So'rovnomalar, anketalar va foydalanuvchi tajribasiga asoslangan ma'lumotlar to'plash uchun kvantitativ metodlar qo'llaniladi. Bu metod orqali, elektron lug'atlarning samaradorligi va foydalanuvchilarni qoniqtirish darajasi aniqlanadi.

Kvalitativ tadqiqot: Elektron lug'atlar yaratishning nazariy asoslarini chuqur o'rganish uchun sifatli tadqiqotlar o'tkazish zarur. Foydalanuvchilardan intervyu olish, guruh muhokamalari va fikr-mulohazalarni to'plash orqali lug'atlarning interaktivlik, multimedia imkoniyatlari va foydalanuvchi ehtiyojlariga mosligi tahlil qilinadi. Bu metod orqali elektron lug'atlarning til o'rganish jarayoniga ta'siri va ularga bo'lgan munosabat tushuniladi.

Eksperimental metod: Elektron lug'atlarning ta'sirini o'rganish uchun eksperimentlar o'tkaziladi. Masalan, foydalanuvchilarga an'anaviy lug'at bilan elektron lug'atni taqdim etib, ularning samaradorligini va til o'rganishdagi motivatsiyasini solishtirish mumkin. Bu metod orqali elektron lug'atlarning ta'limdagi samaradorligi va motivatsiyaga ta'siri aniqlanadi.

Kontekstual tahlil: Elektron lug'atlarning turli tillar va madaniyatlar kontekstida qanday ishlashi o'rganiladi. Lug'at yaratishning nazariy asoslarini kontekstual tahlil qilish orqali, foydalanuvchilarni qondirishda samarali metodlar va yondashuvlar aniqlanadi. Bu, lug'atni turli tillar va madaniyatlar o'rtasida muvofiqlashtirishda yordam beradi.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

Elektron lug'atlarni yaratishning nazariy asoslari zamonaviy lug'atshunoslik va texnologiyaning birlashishi sifatida samarali til o'rganish va kommunikatsiya vositasiga aylanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotdan kelib chiqqan natijalar shuni ko'rsatadiki, elektron lug'atlar, an'anaviy lug'atlarga nisbatan, foydalanuvchilarga ko'plab afzalliklarni taqdim etadi. Birinchi navbatda, ular tezkorlik, interaktivlik, multimedia imkoniyatlari va ko'p funksiyalilik kabi xususiyatlar bilan farqlanadi, bu esa o'quvchilarni til o'rganishga yanada jalb qilish imkonini yaratadi.

Elektron lug'atlarning yaratish nazariyasi tilshunoslik va texnologiyaning uyg'unligini talab qiladi. Lingvistik, semantik, sintaktik va fonetik jihatlarini chuqur tahlil qilish, shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari lug'atshunoslik jarayonining samaradorligini oshiradi. Elektron lug'atlarning zamonaviy ta'lim tizimida muvaffaqiyatli qo'llanilishi uchun, foydalanuvchilar ehtiyojlariga javob beradigan dizayn, qidiruv tizimlari va interaktiv elementlar kerak. Bu, ayniqsa, til o'rganishda samarali natijalar beradigan asoslarga ega bo'lishi mumkin.

Elektron lug'atlarning samaradorligi va ta'limdagi roli haqida olib borilgan muhokamalarda, bir nechta muhim jihatlar alohida ta'kidlangan. Birinchidan, elektron lug'atlar an'anaviy lug'atlarga nisbatan foydalanuvchiga yanada qulayroq imkoniyatlar yaratadi. Masalan, foydalanuvchilar lug'atdagi so'zlar va ularning ma'nolari, talaffuzlari, sinonimlari, antonimlari va kontekstual qo'llanilishlarini tezda topa olishadi.

Ikkinchidan, elektron lug'atlar yaratishda texnologik va lingvistik yondashuvlarning uyg'unlashuvi juda muhimdir. Elektron lug'atni yaratishda tilshunoslik fanining asosiy tamoyillari, jumladan, so'zlarning ma'nolarini to'g'ri ifodalash, sintaktik va semantik to'g'rilikni ta'minlash kabi jihatlar hisobga olinishi zarur. Shu bilan birga, texnologik jihatlar, masalan, foydalanuvchi interfeysining soddaligi va qidiruv tizimining samaradorligi, lug'atning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun muhim omillardir.

Shuningdek, elektron lug'atlar til o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlashda juda samarali vosita bo'lishi mumkin. Bu lug'atlar, o'quvchilarga nafaqat so'zlarning ma'nolarini o'rgatib qolmay, balki ularning talaffuzini eshitish, so'zlarning kontekstual qo'llanilishida misollarni ko'rish, va yangi so'zlar bilan tanishishda ko'p imkoniyatlar yaratadi.

XULOSA

Elektron lug'atlar yaratishning nazariy asoslari, lingvistik va texnologik yondashuvlarning uyg'unlashuvini ta'minlashi orqali til o'rganish jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Ularning foydalanuvchilarga taqdim etadigan afzalliklari, interaktiv imkoniyatlar va zamonaviy texnologiyalar yordamida til o'rganishni osonlashtirish, kelgusida elektron lug'atlarning ta'lim tizimida yanada kengroq qo'llanilishiga imkon beradi. Bu jarayonda, lug'atlarni yaratishda texnik va lingvistik jihatlar o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlash, elektron lug'atlarning samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Atkins, B. T. S., & Rundell, M. (2008). The Oxford Guide to Practical Lexicography. Oxford: Oxford University Press.
2. Cowie, A. P. (2008). The Dictionary and the Language Learner. Oxford: Oxford University Press.

3. Sinclair, J. (2004). The Oxford English Dictionary: A History. Oxford: Oxford University Press.
4. Hanks, P. (2013). Lexical Analysis: Norms and Exploitations. Cambridge: MIT Press.
5. Landau, S. (2001). Dictionary of Contemporary English. London: Longman.
6. Tarp, S. (2008). Electronic Lexicography: Lexicographical Tools in the Digital Age. Oxford: Oxford University Press.